

УДК 327.8:316.4/.7](045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2020.2(283).18-23

Микола Сенченко,

директор Книжкової палати України, професор,

e-mail: director@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7445-5185>

Організаційна зброя та її латентний вплив на соціально-комунікаційний простір

Відмінною рисою сучасної геополітики є не пряме втручання у внутрішні справи іншої держави, а послідовний, латентний вплив на її найслабкіші сторони життя, з поступовим посиленням тиску, що призводить до дестабілізації ситуації. Під час використання стратегій "керованого хаосу" та "м'якої сили" організатори досягають значного успіху за мінімальних витрат засобів і ресурсів та забезпечують зовнішню ілюзію непричетності до хаосу, що розгортається. У дослідженні розглянуто аспекти застосування організаційної зброї (ОЗ) і здійснення "кольорових революцій" для повалення урядів країн світу та формування в них влади, підконтрольної агресору.

З'ясовано, що основу організаційної зброї становлять спеціальні технології рефлексії організаційного управління. Вони є впорядкованими сукупностями методів (моделей, програм, стратегій, процедур, форм) реалізації управлінських рішень, що постійно вдосконалюються. Складовими частинами ОЗ є: оргінформаційна, оргфінансова, оргуправлінська, орगेкономічна, оргісторична, оргосвітня, оргнаукова зброя та інші її види.

Проаналізовано феномен "кольорових революцій" — нового типу технологій зі зміни політичної влади. Найчастіше це серії масових вуличних протестів населення, що завершуються поваленням політичного режиму без військової участі, як от у низці країн Східної Європи, пострадянського простору, Південно-Східної Азії, Північної Африки.

Розглянуто стратегії "непрямих дій" і "м'якої сили", що слугують важливими інструментами руйнування державності та переформатування геополітичних просторів. Нині це найефективніші засоби ведення геополітичної боротьби на міжнародній арені, котрі істеблішмент західних держав активно використовує з метою руйнування чи ослаблення реальних і потенційних держав-противників.

Ключові слова: організаційна війна; організаційна зброя; "кольорові революції"; "м'яка сила"; "керований хаос"; Франкфуртська школа; критична теорія; культурна революція

Постановка проблеми. Держава як організаційна система складається з множини соціальних об'єктів і центру, що забезпечує управління — конструктивне чи деструктивне. За умови деструктивного управління формується патологічна функціональна система, що, застосовуючи різноманітну організаційну зброю, призводить до знищення державності.

Дослідженню питань формування організаційної зброї та використання "кольорових революцій" для створення патологічної функціональної системи присвячено пропоновану статтю.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Аспекти застосування різноманітних видів організаційної зброї розглянуто у працях дослідників Дж. Ная, Г. Почепцова, Дж. Шарпа, С. Манна, С. Кара-Мурзи, О. Сенченко, О. Поляруша, О. Юрченка та інших. Ці дослідження здійснюються від доби "холодної війни" та мають вагоме значення для визначення аспектів практичного застосування організаційної зброї.

Мета статті — вивчення особливостей використання технологій та інструментарію організаційної зброї й "кольорових революцій" з метою протидії деструктивним впливам держав-агресорів і привертання уваги владних структур до латентного впливу організаційних війн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основу організаційної зброї становлять спеціальні технології рефлексії організаційного управління. Це впорядковані сукупності методів (моделей, програм, стратегій, процедур, форм) реалізації управлінських рішень, що

постійно вдосконалюються завдяки впровадженню інновацій, підтримці інформаційних, ідеологічних та інших структурних зв'язків, добору та підготовці персоналу, плануванню, звітності й контролю тощо.

Оскільки основу будь-якої організаційної системи становлять люди, мотивація діяльності яких базується на фізіологічних, соціальних та інформаційних потребах, то продуктивне, ретельно сплановане застосування ОЗ в організаційному середовищі (передусім владному) прямо впливає не лише на рівень безпеки організаційної системи держави, а й на можливість її існування загалом.

Тривалий масований інформаційний і морально-психологічний вплив деструктивного характеру, проходячи крізь свідомість кожного члена суспільства, створює реальну загрозу життєдіяльності нації внаслідок трансформації основних світоглядних, культурних та ідеологічних настанов, тобто зміни внутрішнього організаційного середовища, що визначає систему функціонування держави.

Дію організаційної зброї спрямовано на представників соціальних груп та інститутів, які прямо чи опосередковано беруть участь у довгостроковому й короткостроковому регулюванні поведінки населення. Управлінська еліта, творча інтелігенція, працівники освіти, вихователі, відомі культурні та моральні авторитети держави — саме вони є об'єктами дії ОЗ.

На поведінку мас суттєво впливають не лише "розкручені" в медійному просторі особи, а й "тіньові авторитети" (зокрема й представники організованої

злочинності), які також потрапляють до сфери планування підривних акцій. Окремий напрям — створення нових суб'єктів застосування ОЗ у формі субкультури, "нетрадиційних" конфесій, альтернативних виховних та освітніх структур.

Організаційна війна ведеться з використанням організаційної зброї, що є способом активації патологічної системи всередині функціональної структури держави-мішені, у процесі чого патологічна система для свого розвитку поглинає ресурси носія. Складовими частинами ОЗ є: оргінформаційна, оргфінансова, оргуправлінська, орगेкономічна, оргісторична, оргосвітня, оргнаукова зброя та інші її види. Характерною особливістю застосування ОЗ є те, що вона впливає на функціональну систему суспільства, насамперед ззовні, з ієрархічно вище розташованого владного рівня системної організації. Крім того, використання ОЗ "не завжди помітно" для традиційних форм наукового спостереження й "незрозуміло" в межах традиційної логіки буденного пізнання. Деструкція як вплив організаційної зброї спрямована на досягнення результатів, що перебувають у "системі цінностей" агресора.

Одним з основних завдань застосування ОЗ є заміна системи базових цінностей держави-мішені цінностями держави-агресора як перспективнішими, сучаснішими та демократичнішими.

Коли розпочалося формування концепції організаційної зброї?

Теоретичні основи сучасної системи ОЗ розпочали формуватися у ХХ ст. у працях О. Богданова з тектології — науки про організацію та самоорганізацію, що мала систематизувати організаційний досвід [1]. Ідея використовувати ОЗ постала з англосакської політичної міфології — концепції "другого", менш кривавого шляху трансформації суспільства, як реакція на революційні потрясіння початку ХХ ст. і винахід ядерної зброї, що становила реальну загрозу загального знищення.

Кристалізація цих переконань відбулася 1967 р., коли Ф. Емері, тодішній директор Тавістокського інституту людських відносин [2], розвиваючи ідею різноманіття форм організаційної зброї, зауважував, що "синергетику" "підліткового рою" на рок-концертах можна ефективно використовувати для руйнування національних держав до кінця 1990-х рр. В архівах журналу Human Relations Тавістокського інституту надруковано доповідь ученого "Найближчі тридцять років: концепти, методи і передбачення", в якій потенціал "сердитої молоді" розглянуто як зброю психічного ураження — "істерію бунтарства".

Перше випробування ОЗ відбулося у Франції, де 1958 р. запанував режим особистої влади генерала Ш. де Голля. Діставши надзвичайні повноваження прем'єр-міністра, а згодом і президента, він провів реформи державного устрою, що стали основою П'ятої республіки. Генерал-президент досяг значних успіхів і у сфері економіки. За його правління відбулося бурхливе зростання промисловості, значно зміцнився франк — національна валюта. Проте найгучнішу популярність здобули зовнішньополітичні

кроки президента, який мріяв про ключову роль Франції в новій Європі. У лютому 1966 р. він оголосив про вихід країни з військової організації НАТО.

На початку 1965 р. Ш. де Голль провів прес-конференцію, на якій закликав відмовитися від використання долара в міжнародних розрахунках і перейти до єдиного золотого стандарту. Франція на той час уже обміняла частину доларових запасів на золото й змусила багатьох засумніватися в перспективах "зеленої" валюти. Одночасно де Голль розпочав зближення з Радянським Союзом.

Останньою краплею, що переповнила чашу терпіння могутніх світових сил, стала прес-конференція 27 листопада 1967 р. Президент Франції вкотре наполегливо закликав інші країни виступити за скасування "доларового стандарту", різко розкритикував агресію Ізраїлю під час "шестиденної війни", внаслідок чого проти Тель-Авіва було запроваджено санкції.

У квітні 1968 р. у Канаді відбулося засідання Більдерберзького клубу, учасники якого планували політичне знищення французького лідера. Одними з головних дійових осіб були відомий банкір барон Е. де Ротшильд, а також глава провідного відділу ЦРУ Дж. Енглтон. У зустрічі також брали участь представники європейських розвідок. Хоча після засідання не залишилося протоколів, події наступних днів красномовно свідчать про ухвалені верхівкою рішення.

Отже, світова олігархія поставилася до реформ Ш. де Голля вкрай негативно і розпочала проти нього організаційну війну з виступів студентів. Їхні вимоги були надто хаотичними: від реформи вищої освіти до соціальної революції. Студентський заколот вдало використовували спецслужби, про що свідчать, наприклад, спогади координатора ЦРУ й іспанської розвідки Л. Гонсалеса-Мати. На нараді представників спецслужб, що відбулася на початку травня на паризькій квартирі агента ЦРУ у Франції, американський полковник Грехем (координатор ЦРУ та військової розвідки США) виклав план дій: "Потрібно, щоб наші друзі провокували безлад, створювали численні інциденти між маніфестантами й силами охорони порядку. Руйнування та якнайбільше поранених — це наші найкращі союзники. Необхідно викликати відповідну реакцію у "мовчазної більшості" та буржуазії, які, відчувши небезпеку, змусять де Голля змінити політичний курс...".

1 травня 1968 р. понад 100 тис. осіб вийшли на вулиці Парижа під своєрідними гаслами: "Забороняється забороняти!", "Будьте реалістами — вимагайте неможливого!" (Че Гевара), "Секс — це прекрасно!" (Мао Цзедун), "Усе — і негайно!", "Забудь усе, чому тебе навчали, — розпочни мріяти!".

Агенти західних спецслужб негайно взялися за роботу. Безліч людей далеко не студентського віку снували поміж груп юних бунтівників, надаючи поради щодо спорудження барикад і тактики боротьби з поліцією. Хвилювання молоді набувало дедалі агресивнішого характеру. Латинський квартал вкрився десятками барикад, вибухали пляшки із запальною

сумішшю, гриміли постріли. Бунтівники захопили не лише приміщення Сорбонни, а й театр "Одеон", що став штабом так званого Комітету революційних дій. Рясно лилася кров, до лікарень доправляли сотні поранених.

Першорядну роль у травневому заколоті 1968 р. відіграли студенти й школярі, робітники лише частково підтримали це бунтарське завзяття. Після паризьких подій студентство стало одним із головних акторів "демонтажу режимів". У більшості сучасних революцій основним суб'єктом застосування організаційної зброї є представники творчої інтелігенції, які формують нові ідеологеми та протокультури під виглядом "культурної революції".

Процеси культурної революції, а точніше — культурної інверсії, відбуваються у всесвітньому масштабі й беруть початок від Франкфуртської школи [3], що її заснували у Франкфуртському університеті 1923 р. Д. Лукач і кілька членів німецької компартії. Згодом організація дістала гучну назву — Інститут соціальних досліджень. З його діяльністю тісно пов'язано формування критичної теорії. Використовуючи її положення, нові марксистичні стверджували: все, що йде на користь культурній революції, є моральним, а все, що їй суперечить, аморальне й підлягає знищенню. Досягненням представників Франкфуртської школи стала теза, що суть культурної революції полягає не у філософському диспуті, а у психологічному впливові на населення, зокрема молодь. Її слід постійно привчати до думки, що батьки — расисти й шовіністи, а тому новому поколінню потрібна нова мораль.

Представників Франкфуртської школи молодіжний нонконформізм надихнув не лише на створення концепцій "контркультури" та "культурної революції", а й інших доктрин, що знайшли теоретичне й практичне застосування в середині та наприкінці 1960-х рр. у розпал руху "нових лівих" і хіпі. З праць Інституту соціальних досліджень активісти згодом черпали не лише гасла "нових лівих", а й стрижневі постулати філософії й ідеології майже всіх сучасних терористичних та екстремістських організацій.

Саме в той період відбулося виокремлення двох магістральних напрямів подальшого розвитку організаційної зброї. Перший пов'язаний із дослідженнями американського аналітика Дж. Шарпа, який 1968 р. захистив в Оксфорді дисертацію на тему "Ненасильницькі дії: вивчення контролю над політичною владою", постулати якої слугували ідейною основою "кольорових революцій" ХХІ ст. [4]. Другий напрям, бунтарсько-терористичний, ідейно й методично сформулював бразильський революціонер Х. К. Маригелла, який 1969 р. опублікував книгу "Бразильська герилья (Короткий підручник міського партизана)" [5], що стала настільним посібником для членів RAF ("Фракція Червоної армії" в Німеччині), Brigade Rosse ("Червоні бригади" в Італії) та більшості терористичних організацій-наступників.

Студентство як соціальна група має здатність мобілізувати великий творчий потенціал і у створен-

ні нових організаційних форм, й у використанні інтелектуальних та художніх засобів. Це провокує невизначеність влади: відмова від застосування сили під час вуличних зіткнень прискорює самоорганізацію бунтівної опозиції, однак водночас протидія поліції може спричинити швидку радикалізацію конфлікту.

Зауважимо, що багато методик організаційної зброї було застосовано і в СРСР наприкінці 1960-х рр. Розпад Союзу ознаменував початок нової стадії розвитку патологічної системи — перебудову функціональної системи держави. Завдяки перемозі ініціатори застосування організаційної зброї отримали певні дивіденди:

- усунення стратегічного військового й ідеологічного супротивника;
- майже безоплатне постачання всіх видів ресурсів;
- величезний незахищений пострадянський ринок;
- згода з усіх зовнішньополітичних питань;
- усунення конкурентів на багатьох товарних ринках;
- стійкий потік розумних, освічених і невибагливих мігрантів;
- одностороннє роззброєння пострадянських країн і встановлення контролю за стратегічними силами, що залишилися, військово-промисловим комплексом і оборонними дослідженнями;
- виплата фінансової данини через розміщення золотовалютних резервів держави в закордонних банках під мінімальний відсоток і запровадження доларового обігу як паралельного національної валюти;
- демографічна катастрофа в державі-мішені (уперше в українській історії смертність населення стала стійко випереджати народжуваність).

Це невтішні результати застосування організаційної зброї, в основу якої покладено технологію "керованого хаосу" та стратегію "м'якої сили".

"Кольорові революції" та стратегія непрямих дій

"Кольорова революція" — узагальнене поняття нового типу політичних технологій зі зміни влади. Таку назву дістала серія масових вуличних протестів населення, що завершилася зміною політичного режиму без військової участі у низці країн Східної Європи, пострадянського простору, Південно-Східної Азії, Північної Африки. Поширена думка, що у країнах, котрі пережили "кольорову революцію", режим керованої демократії змінила публічна демократія. Насправді відбувалася зміна керівних еліт.

Потреба застосування "кольорових революцій" як нових систем політичних технологій, що належать до організаційної зброї, зумовлена певними чинниками, а саме:

- після розпаду СРСР і системи колективної безпеки Варшавського договору інші країни дістали можливість активно втручатися у внутрішні справи колишніх соціалістичних держав без ризику спровокувати глобальний конфлікт;

— для зацікавлених держав і транснаціональних корпорацій корегування місцевої політики у власних інтересах через "кольорові революції" значно дешевше, ніж проведення військових операцій на кшталт іракської;

— завдяки вдосконаленню ІТ-сфери були створені та набули глобального розвитку організаційні, інформаційні й когнітивні технології, що дають змогу формувати у визначених параметрах цілі, цінності, мотивації поведінки як великих соціальних груп, так і окремих осіб — в інтересах замовника і поза контролем із боку суверенної держави;

— розвиток глобальної економічної кризи й фактична ліквідація моноцентричної моделі політики надали старт черговому етапові переділу світу в межах нової військової доктрини мережевих і мережецентричних воєн, в яких "кольорові революції" є ключовим компонентом.

Штучний характер цих заворушень виявляється в застосуванні спеціальних технологій мобілізації громадського протесту, котрий використовують як ударну силу для повалення чинної політичної еліти. Ці технології мають здебільшого універсальний характер і довели високу ефективність у різних частинах земної кулі, що дає підстави говорити про "експорт" "кольорових революцій". Безпрецедентні можливості традиційних і новітніх медіа значно посилюють цей процес, відкривши ширші горизонти для застосування стратегії "м'якої сили" в будь-якій частині світового простору й "високотехнологічного" знищення старих режимів.

Масовість і висока ефективність "кольорових революцій" (від 2000 до 2012 р. унаслідок чітко спланованих подій сталася зміна влади в Югославії, Україні, Грузії, Киргизії, Молдові, Єгипті, Лівії, Тунісі) привертають увагу вітчизняних і закордонних науковців. Одне з перших монографічних досліджень феномену "кольорових революцій" у Росії, що вийшло друком 2005 р., належить колективу авторів під керівництвом С. Кара-Мурзи. Того самого року видано книгу знаного українського фахівця з теорії комунікації Г. Почепцова "Революція.com", присвячену концептуальному аналізу технологій "кольорових революцій". У 2008 р. побачив світ збірник статей за редакцією Н. Нарочницької, в якому на прикладах різних країн розглянуто техніку та структуру "помаранчевих" переворотів.

Сплеск наукового інтересу до зазначеної тематики спричинили також і події Арабської весни. Однією з перших значущих праць стала колективна монографія під керівництвом С. Кургіняна. Надалі вийшла низка авторитетних наукових і публіцистичних розвідок із цієї проблеми, а також твори учасників революційних подій на Близькому Сході та в Північній Африці.

Вагомими інструментами руйнування державності та переформатування геополітичних просторів є стратегії непрямих дій і "м'якої сили". У наш час ці технології слугують найефективнішими засобами ведення геополітичної боротьби на міжнародній арені. Істеблішмент західних держав активно використовує їх для розгрому чи ослаблення реальних і потенційних держав-противників. Попри багату історію застосування цих стратегій віддавна й донині, вони дістали новий зміст під час організації "кольорових революцій" на пострадянському просторі та протестних виступів у Північній Африці й на Близькому Сході.

Термін "стратегія непрямих дій" увів у науковий обіг відомий англійський військовий теоретик і військовий

історик Б. Л. Гарт. Концепцію було сформульовано в його праці, що вийшла двома виданнями 1941 і 1946 р. у Лондоні й мала назву "Стратегія непрямих дій". У 1954 р. книгу перевидано у США під назвою "Стратегія". У трактуванні автора, концепція стратегії непрямих дій поширювалася на сферу озброєного протистояння, котру він вважав найефективнішим способом розв'язання міжнародних проблем.

Під час війни, на думку вченого, для швидкої перемоги над супротивником слід зосередити зусилля на масованих ударах по тилових об'єктах і комунікаційній ворожої армії. Це руйнує матеріальну базу й транспортну інфраструктуру супротивника та позбавляє армію "ворожої" держави можливості ефективно чинити тривалий опір. Водночас, на відміну від поглядів К. фон Клаузевіца, Б. Л. Гарт вважав, що головною метою війни є не повне знищення збройних сил "ворожої" держави та її економічного потенціалу, а примус керівної верхівки до прийняття умов, що повністю відповідають політичним, економічним і військовим інтересам агресора [6].

Що стосується історії виникнення іншої, спорідненої за метою, стратегії "м'якої сили" (soft power), то її автором був відомий американський політолог і спеціаліст-системник Дж. Най, який розширив сферу дії стратегії непрямих дій завдяки залученню арсеналу політичних, дипломатичних, економічних, психологічних й інформаційних методів для руйнування основ державного устрою країни — жертви агресії. Варто також зауважити, що нині в американському політичному лексиконі з'явився ще один, близький за значенням синонім цієї стратегії — "розумна сила" [7].

Аналіз праць англо-американських [8], російських [9] та українських [10] дослідників щодо концептуального змісту сучасних засобів міждержавного протистояння свідчить, що стратегії непрямих дій і "м'якої сили" — це особливі технології геополітичної боротьби, орієнтовані на досягнення панування над "ворожою" державою на основі встановлення всеосяжного латентного контролю над механізмом формування й практичної реалізації внутрішньої та зовнішньої політики країни. Впливу зазнають її політико-керівна, соціально-економічна, оборонна, культурно-ідеологічна та інші ключові сфери.

Згідно зі стратегією геополітичного протистояння, тиск агресора на країну-жертву може здійснюватися як за відсутності прямої конфронтації й збереження офіційно "дружнього" характеру відносин із нею, так і в умовах відкритого, зокрема й озброєного, конфлікту.

Водночас ця технологія припускає, що комплексу визначених цілей агресор досягає через встановлення контролю над адміністративно-політичним апаратом державної системи країни — об'єкта впливу. Отже, головною мішенню концентрованої геополітичної атаки з боку агресора під час геополітичної боротьби, відповідно до цієї концептуальної моделі, стає керівна еліта країни-жертви, а також її силові структури; головною метою — встановлення контролю над елітою країни — жертви агресії. Це завдання реалізується за

допомогою прихованого маніпулювання поведінкою конкретних людей і соціальних груп, які безпосередньо визначають політику держави й втілюють у життя внутрішні та зовнішні політичні рішення.

Висновки. Організаційні війни в сучасних умовах ведуть не тільки держави, а й численні некомерційні, громадські об'єднання — фонди, центри, інститути, ліги тощо, створені за участі країни-агресора. Формується мережа організацій, що пронизують усю суспільну тканину й непомітно спрямовують політику уряду в потрібному напрямі. Боротися проти таких

об'єднань старими методами чи за допомогою організацій, побудованих за ієрархічним принципом, неможливо. З такими мережевими структурами нічого не здатна вдіяти й держава.

США та їхні західні партнери створюють плацдарми всередині держави-мішені й, використовуючи можливості організаційних операцій, переводять її у стан "керованого хаосу", готують "кольорові революції" для зміни влади. Результатом організаційної війни має стати прихід до влади політиків, які слухняно виконуватимуть вказівки керівних структур країни-агресора.

Список використаної літератури

1. Богданов А. Всеобщая организационная наука / А. Богданов. — Часть 1. Изд. 3-е. — Москва—Ленинград : Книга, 1925. — 300 с.
2. Сенченко М. Мозкові центри країн світу / М. І. Сенченко, О. М. Сенченко, В. Г. Гастинщиков. — Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2016. — 278 с.
3. Бьюкенен П. Дж. Смерть Запада. Пер. с англ. А. Башкирова / П. Дж. Бьюкенен. — Москва : ООО "Издательство АСТ", 2004. — 444 с.
4. Шарп Дж. Роль силы в ненасильственной борьбе / Дж. Шарп // Вопросы философии. — 1992. — № 8.
5. Електронний ресурс із пошуку книг. — Режим доступу: <http://www.e-reading.club/>. — Назва з екрана.
6. Лиделл Гарт Б. Стратегия непрямых действий. Пер. с англ. / Б. Гарт Лиделл. — Москва : Астрель ; Владимир : ВКТ, 2012. — С. 476—478.
7. Най Дж. Современный мировой беспорядок / Дж. Най // США: экономика, политика, идеология. — 1993. — № 2.
8. Швейцер П. Победа. Роль тайной стратегии США в распаде Советского Союза и социалистического лагеря / П. Швейцер. — Минск, 1995 ; Richard N. Haas. Think tanks and U. S. Foreign Policy: A Policy-Maker's Perspective. — Mode of access: <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1102/ijpe/pj73haass.htm>. — Title from the screen.
9. Стратегическая информационная война. Москва, 1996. — 79 с. ; Цымбал Л. А. Синергетика информационных процессов / Л. Цымбал. — Москва, 1995. — 119 с. ; Давыдов Ю. Л. Понятие "жесткой" и "мягкой" силы в теории международных отношений / Ю. Л. Давыдов // Международные процессы. — 2004. — Январь—апрель. — Т. 2. — № 1 (4).
10. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни / Г. Почепцов. — Київ : Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2015. — 497 с. ; Поляруш А. Информационная война против Украины: причины и социально-политические технологии / А. Поляруш, А. Юрченко. — Київ : Кий, 2011. — 200 с. ; Поляруш А. Украина: эволюция "революций" / Поляруш А., Юрченко А. — Київ : Саммит-книга, 2013. — 219 с.

Mykola Senchenko

Organizational weapons and their latent impact to the social and communication space

A distinctive feature of modern geopolitics is not a direct intervention in the internal affairs of another state, but a consistent, latent influence on its weakest aspects of life, with a gradual increase in pressure, which leads to destabilization of the situation. Through the use of "managed chaos" and "soft power" strategies, the organizers achieve significant success with minimal cost of resources and resources and provide an external illusion of non-involvement in the ensuing chaos. The paper deals with the aspects of the use of organizational weapons (OW) and "colored revolutions" to overthrow governments of the world and to form power in them, controlled by the aggressor.

It was emphasized that the organizational weapons are based on special organizational management reflection technologies. They are an ordered set of methods (models, programs, strategies, procedures, forms) for the implementation of constantly improving management decisions. The constituent parts of OW are: organizational information weapons, organizational financial, organizational, administrative, organizational, organizational, educational, organizational and other types of weapons.

The mechanisms of "color revolutions" — a new type of political technology for changing political power are analyzed. Most often, this is a series of mass street protests of the population, which ends with the overthrow of the political regime, such as in a number of countries of Eastern Europe, the post-Soviet space, Southeast Asia, North Africa, without military participation.

The strategies of "indirect action" and "soft power", which serve as important tools for the destruction of statehood and reformatting of geopolitical spaces, are considered. Today these are the most effective means of geopolitical struggle in the international arena, which is actively used by the establishment of Western powers to destroy or weaken real and potential adversaries.

Keywords: organizational war; organizational weapons; "color revolutions"; "soft power"; "managed chaos"; Frankfurt School; critical theory; the cultural revolution

References

1. Bogdanov A. (1925). *Vseobshaya organizacionnaya nauka. Ch. 1. Izd. 3-e.* Moskva—Leningrad: Kniga.
2. Senchenko M. I., Senchenko O. M., Gastinshikov V. G. (2016). *Mozkovi centri krayin svitu.* Kyiv: DP "Vid. dim "Personal".
3. Byukenen P. Dzh. (2004). *Smert Zapada.* Moskva: OOO "Izdatelstvo AST".
4. Sharp Dzh. (1992). Rol sily v nenasilstvennoj borbe. *Voprosy filosofii*, 8.
5. *Elektronnij resurs iz poshuku knig.* (2020). Available at: <http://www.e-reading.club/>.

6. Lidell Gart B. (2012). *Strategiya nepryamyh dejstvij*. Moskva: Astrel; Vladimir: VKT, pp. 476—478.
7. Naj Dzh. (1993). *Sovremennyj mirovoj besporjadok. SShA: ekonomika, politika, ideologiya*, 2.
8. Shvejcer P. (1995). *Pobeda. Rol tajnoj strategii SShA v raspade Sovetskogo Soyuza i socialisticheskogo lagerya*. Minsk; Richard N. Haas. (2020). *Think tanks and U. S. Foreign Policy: A Policy-Maker's Perspective*. Available at: <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1102/ijpe/pj73haass.htm>.
9. *Strategicheskaya informacionnaya vojna*. (1996). Moskva ; Cymbal L. A. (1995). *Sinergetika informacionnyh processov*. Moskva ; Davydov Yu. L. (2004). *Ponyatie "zhestkoj" i "myagkoj" sily v teorii mezhdunarodnyh otnoshenij. Mezhdunarodnye processy*, yanvar—aprel, T. 2, 1 (4).
10. Pochepcov G. (2015). *Suchasni informacijni vijni*. Kyiv: Vidavnychij dim "Kiyevo-Mogilyanska akademiya" ; Polyarush A., Yurchenko A. (2011). *Informacionnaya vojna protiv Ukrainy: prichiny i socialno-politicheskie tehnologii*. Kyiv: Kij ; Polyarush A., Yurchenko A. (2013). *Ukraina: evolyuciya "revolyucij"*. Kyiv: Sammit-kniga.

Надійшла до редакції 19 лютого 2020 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 378.22.015.311:023.5:[005.336.2:004](477)(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2020.2(283).23-28

Анатолій Гуменчук,

кандидат історичних наук, проректор з навчальної роботи КНУКіМ,

e-mail: topa@ua.fm

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8931-7474>

Система цифрових компетентностей Бібліотекаря 4.0.

Запропоновано концепцію системного підходу до формування переліку загальних і фахових цифрових компетентностей бакалавра з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, обґрунтовано модель їх наскрізного (кросплатформового) формування у змісті та методиках викладання освітніх компонентів бібліотекознавчих навчальних програм. Схарактеризовано основні види цифрових технологій Бібліотеки 4.0, визначено сучасні тренди їх розвитку в закордонній практиці бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів. Найрозвиненішими серед них визнано мобільні бібліотечні вебсайти та інші мобільні застосунки, технології ідентифікації, доповненої та віртуальної реальності, хмарні й 3D-технології, методи прогнозувальної аналітики, Інтернет речей, роботизацію та кіберсистеми, штучний інтелект, "великі дані" (Big Data), безпеперові технології.

Обґрунтовано, що в умовах розбудови цифрової економіки критерієм сформованості системи цифрових компетентностей сучасного бібліотекаря є наявність "цифрового інтелекту" як єдності трьох базових складників: "цифрового громадянства", "цифрової творчості" та "цифрового підприємництва".

Доведено, що регламентований Стандартом освіти України першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" обов'язковий мінімум цифрових компетентностей має бути розширений і поглиблений з урахуванням міжнародних рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку, що розробила матрицю компетентностей людини на старті кар'єри у 2030 р.

Ключові слова: цифровізація бібліотечно-інформаційної освіти; система цифрових компетентностей; Бібліотека 4.0; бакалавр з інформаційної, бібліотечної та архівної справи; цифровий інтелект

Постановка проблеми. Стратегія України на цифровізацію всіх сфер життєдіяльності суспільства та розбудову цифрової економіки [10] позначається на напрямках модернізації бібліотечно-інформаційної освіти, важливим завданням якої є підготовка кадрів, здатних утілити в життя концепцію "Бібліотека 4.0". Персонал бібліотеки нового типу має опанувати систему загальних і професійних цифрових компетентностей, розроблення якої є важливою передумовою успішної реалізації завдань цифровізації бібліотечної освіти, науки та практики. Наразі в Україні не створено чіткого, системного бачення стратегії цифровізації бібліотечно-інформаційної галузі, що зумовлює актуальність обговорення цього питання на шпальтах фахових видань.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретико-методичних засад упровадження компетентнісного підходу в підготовку бібліотечних кадрів належить Н. Бачинській [1], В. Ільганаєвій [4], Р. Крохмальному [6], О. Сербіну й

Т. Ярошенко [12], А. Соляник [13—15] та іншим. Концептуальною основою для створення системи цифрових компетентностей слугували дослідження стану цифровізації бібліотек О. Башун [2], О. Мар'їної [7], С. Назаровця та Є. Кулик [9], Н. Редькіної [11] та інших. Перші спроби сформулювати зміст цифрових компетентностей сучасного бібліотекаря зроблено у працях Т. Дурєєвої [3], Н. Коржик [5], О. Мар'їної [8], А. Соляник [14]. Проте системного підходу до моделювання переліку загальних та професійних компетентностей сучасного бакалавра зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" не вироблено, що й становить **актуальність** запропонованого дослідження.

Мета статті — визначити систему загальних і професійних компетентностей бібліотекаря як умову цифровізації бібліотечного соціального інституту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні засади розроблення переліку загальних цифрових компетентностей закладено в настановах